

**Otázka:** Základní paradigmatu sociologického myšlení

**Předmět:** Sociologie (společenské vědy)

**Přidal(a):** Sagitt

## Teorie konsensuální

- Comte se domníval, že nepořádek ve společnosti je důsledkem chybějícího konsensu (souhlasu) ohledně základních idejí a principů.
- Předpokládají, že v základu sociálního řadu stojí nepopsaná úmluva, dle níž se lidé více či méně vědomě zavazují, že budou dodržovat pravidla umožňující jim vzájemné soužití.
- Protože jsou odkázáni, podobně jako jiní sociální tvorové, jeden na druhého, snaží se maximalizovat výhody, které z této skutečnosti plynou, a minimalizovat vzájemné třecí plochy snižující účinnost jejich kooperace.
- Filozofickým předobrazem všech vysvětlení tohoto typu je *teorie společenské smlouvy*.
  - Lidé se sdružují proto, že z toho mají výhody, a bylo by od nich nerozumné, kdyby se chovali jinak a pravidla soužití nerespektovali.
  - Tento vysvětlení vykládá tedy povahu společnosti v termínech zájmů všech jejich členů.
- Teorie konsensu vycházejí z následujících předpokladů;
  1. systémy jsou integrované
  2. Společnosti jsou soudržné
  3. Společenský život závisí na solidaritě
  4. Společenský život je založen reciprocitě a kooperaci
  5. Společnost uznává legitimní autoritu
  6. Základní prvky společenského života jsou normy a hodnoty
  7. život zahrnuje závazky
  8. Společenské systémy závisí na konsensu
  9. systémy mají tendenci přetrvávat

## Strukturní funkcionalismus

- 40.-50. léta našeho století
- Sociologie definována jako disciplína studující fce, které plní soc. jev z hlediska soc. struktury.
- Zdůrazňuje vzájemnou závislost částí systému na celku, význam vnitřní rovnováhy pro fungování soc. organismu, ideu harmonické seberegulace jako cílového stavu chování systému.

## Talcott Parsons

- Východiskem jeho učení je konstatování, že každý soc. systém má určité systémové potřeby, které musejí být uspokojeny, má-li systém v prostředí přetrvat. (sociologie zkoumá soc. struktury, které tyto potřeby uspokojují).
- Centrální hodnoty, sdílející jejich členy a které orientují jejich jednání v souladu s potřebami systému.
- > Tyto teze rozlišuje do čtyř rovin systémů, vymezující podmínky, za které veškeré aktuální chování lidí probíhá:
  - a) Kulturní systém – je souborem sdílených hodnot, kdy jejich významy jsou závazné pro členy společnosti, které určují přípustné formy myšlení a jednání
    - Tyto hodnoty mají př. Podobu nábož. víry či úcty k národním hodnotám
    - Prostřednictvím hodnot definují kulturní cíle, o které se má usilovat
  - b) Sociální systém – je souborem rolí a rolových očekávání
    - Řádný výkon odměňován (gratifikace), odchýlné jednání trestáno (sankce)
    - Soubor rolí umožňuje společnosti modelovat jednání jejích členů dle potřeb systému. Skrze výkon rolí se utváří struktura normální (= normy respektující) osobnosti.
  - c) Systém osobnosti
    - Jednotkou analýzy je individuální aktér se svými potřebami, motivy a postoji.
    - V procesu socializace se utváří pocit individuální identity, který je individualizovaným produktem působení hodnot a norem společnosti.
    - Správně socializovaný jedinec usiluje o cíle předepsané kulturním systémem, v jehož rámci se pohybuje a jehož hodnoty si vnitřně osvojil.
  - d) Systém behaviorálního organismu
    - Zvýrazňuje skutečnost, že člověk je biologický tvor pohybující se v určitém fyzickém prostředí

- Zkoumá soc. aktéry, kteří jsou ve svém jednání orientováni na určité cíle, přičemž způsoby, kterými jich dosáhne jsou podle něj určeny normativním očekáváním druhých a platnými kulturními hodnotami.
- Existují důležitá dilemata, které každý jednající člověk musí řešit;
  - Dilema - budeme pohlížet na druhé spíše na základě toho, kým jsou, nebo spíše dle toho, co dokázali
    - Dilema askripce a výkonu bývá v TS řešeno ve prospěch prvního, v MS ve prospěch druhého hlediska
  - Další problém - nakolik **všeobecné** či **specifické** požadavky budeme našim partnerům v interakci adresovat. (pomáhá nám vyřešit jaké soc. role vůči druhým používáme)
  - S předchozím souvisí problém **afektivity** či **afektivní neutrality** vztahu (Parsons; vyšší třída podporuje růst distance mezi žáky - zcela funkční [=adekvátní příprava na požadavky pozdějšího praktického života])
  - Další problém - rozhodování o tom, nakolik neosobně / důvěrně se vůči druhým chovat (**univerzalizmus** X **partikularismus** - rozhoduje o tom, budeme-li jednat se všemi stejně nebo k nim přistupovat diferencovaně)

## Kritika strukturního funkcionalismu

- Staví hypotézy, které nejsou empiricky srovnatelné - často opisuje abstraktní mluvou skutečnosti, jejichž obsah bývá zcela banální a jejichž potvrzení by nijak neobohatilo naše vědění o povaze a fungování společnosti.
- Jev je vysvětlován ne ze svých příčin, nýbrž ze svých důsledků (př. Náb existuje jenom proto, aby byla zajištěna morální jednota společnosti - důsledek nahrazuje příčinu)
- Není schopen vysvětlit soc. změnu - zajímají ho podmínky stability systému, (změny považuje za něco nenormálního až patologického)

## Teorie konfliktu

- Ta se domnívá, že jakákoliv forma lidského soužití vyhovuje vždy jen části (zpravidla menší) zúčastněných.
- Ostatní jsou k účasti na daném sociálním řádu donuceni, i když to pro ně není mnohdy vůbec výhodné.
- Každý sociální řád privileguje jisté skupiny lidí a diskriminuje ostatní.

- Různé společnosti se liší pouze kritériem, dle něhož se rozhoduje, kdo a nakolik bude privilegován a kdo bude na nucené soužití doplácet.
  - Zatímco konsensuální teorie vykládají problém sociální změny jako výsledek postupného přizpůsobování systému na měnící se potřeby či vnější okolnosti,
  - Dle teorie konfliktu dochází ke změně v důsledku střetávání odlišných zájmů různých skupin v rámci téže společnosti, popřípadě v důsledku konfliktů mezi cizími společnostmi.
- Teorii shrnujeme následujícím způsobem:
  - Soc. systémy založeny na protikladech
  - Společnosti jsou nutně vnitřně rozděleně
  - Život ve společnosti generuje opozici a nepřátelství
  - Společenský život generuje strukturní konflikty
  - Každá společnost diferenciací zahrnuje mocenskou nerovnost
  - Základními prvky společenského života jsou zájmy
  - Život obsahuje nátlak
  - Společenský život generuje různost zájmů
  - Soc. systémy mají tendenci ke změně

## Lewis Coser

- **The Functions of Social Conflict** – práce vznikla jako snaha odstranit nejzjevnější jednostrannosti strukturního funkcionalismu (konflikty mohou přispívat k upevnění soc. řádu)
- Konflikt s cizí skupinou pomáhá ustavit a udržovat identitu skupiny vlastní, přičemž v jeho průběhu dochází k uvolňování přebytečného napětí (může ohrozit stabilitu skup)
- Konflikt funguje jako „pojistný ventil“ – jen tehdy, týká-li se okrajových problémů.
  - Ve druhém případě nevede k vyjasnění vztahů mezi členy skupiny, ale k jejímu rozpadu
- Rozlišuje;
  - **Realistický konflikt** – řešení reálného existujícího sporu (silnější vyhrává – konflikt uzavřen)
  - **Nerealistický konflikt** (akt agrese cílem sám o sobě (žádné vítězství ho neukončí, každé agresora spíše povzbudí)

# Interpretativní sociologie

- Přesunují ohnisko svého zájmu od společnosti jako celku a od velkých sociálních skupin i od velkých ideologií a hesel ke každodennímu životu běžných lidí.
- Společnost existuje díky tomu, že řadoví členové svým jednáním stále znovu, minutu po minutě, společnost vytvářejí.
- Celá sociální struktura je tedy poměrně labilním produktem sumy těchto aktivit.
- Setrvačnost způsobů myšlení a reagování je jedinou zárukou toho, že společnost bude fungovat poměrně předvídatelným způsobem ještě i příští hodinu, pravděpodobně příští den a snad i příští rok.
- Svět, který nás obklopuje, je závislý na našem přístupu k němu. Lidé jsou aktivní bytosti, které při svých setkáváních navzájem vyjednávají podobu reality. Lidský svět je výtvořem těch, kdo v něm žijí.

Převládající způsob interpretace světa se však může také změnit a spolu s tím se změní jednání lidí a celý typ společnosti. Spor o to, zda společnost drží pohromadě spíše souhlasem svých členů, anebo spíše díky možnosti jedněch donutit ke spolupráci ostatní, je nutno posuzovat případ od případu. Vcelku ale platí, že lidé jednají zautomatizovaně, jak to předpokládá teorie smlouvy a v menší míře také teorie konfliktu.